

Egy tüntetésen nem lehet „átverni” a meghívottakat

Kerekasztal-beszélgetés a Fapados Szalonban
részvevők **Füzessi Károly, Székely Tamás, Vajda Zoltán,**
moderátor **Pikó András, hozzászólók Eörsi Mátyás,**
Bauer Tamás, Heller Ágnes, Kelemen Péter, Kende Péter,
Nagy Eszter, Lánzos Vera, Paul Tamás, Vitányi Iván

P. Szűcs Julianna Szeretettel köszöntök mindenkit a Fapados Szalon idei első összejövételén, amelyen szándékaink szerint a szaporodó tüntetéseket szervező civil mozgalmakról lesz szó. Nem árulok el nagy titkot, hogy amikor elkezdtük szervezni ezt a beszélgetést, a jelenlévők mellett még más is szerepelt a meghívottak listáján, és a helyzet cseppfolyós jellegét mutatja, hogy menet közben egyikük lemondta a szereplést. At is adom a szót állandó moderátorunknak, **Pikó András**nak.

Pikó András *Először is be kell mutassam a vendégeinket: Füzessi Károlyt, akit az internetadó elleni két tüntetésen láthattuk, hallhattuk legutóbb, de régi motoros, ismerhetjük a HaHából, 2011–12-ből. Székely Tamás, a Magyar Vegyipari-, Energiaipari és Rokon Szakmákban Dolgozók Szakszervezeti Szövetségének elnöke. Vajda Zoltán a magánnyugdíjpénztári újabb tervek ellen szerveződő Facebook-csoportnak az elindítója, sok ezzel kapcsolatos tüntetésnek a szervezője, illetve főszónoka. Mindannyian benne vannak abban a civil szférában, amelyről most beszélni fogunk, és amellyel kapcsolatban nekem leginkább csak információhiányom van. Úgy beszélünk róluk, hogy civilek, akik novembertől kezdődően több*

sikeres és kevésbé sikeres tüntetést szerveztek főleg Budapesten. Am a január 2-i operaházi tüntetés után igazán érzékeltetni lehet, hogy ez nagyon sokszínű és nagyon szétfelé is tartó társaság. Az itt ülők közül például senki sem szólalt föl az operaházi tüntetésen. Az első kérdés az hogy ennek mi volt az oka.

Székely Tamás Engem nem hívtak. Elég sok tapasztalatot gyűjtöttem az operaház előtti 2012. január 2-i tüntetésen, hiszen az egyik szervezője voltam, megismerem azokat is, akiknek egy része a mostaninak a szervezésében is részt vett. Főként nekik volt köszönhető, hogy a három évvel ezelőtti nem volt igazi pártközös megmozdulás, mert csak úgy lehetett az egészet lebonyolítani, ha csak tisztán civil hozzászólók kerültek fel a színpadra. Emlékszünk persze, Majtényi László vagy Iványi Gábor nagyon jó beszédére, de én akkor, abban a csapatban nem éreztem túl jól magam. Ellentétben a december 14-i demonstrációval. Most is meghívásnak tettem eleget, és a szakszervezetek is úgy gondolták, hogy részt kell venni rajta.

Pikó Azt Vajda Zoltánék szervezték, ugye?

Székely Igen. Kifejezetten a 2015-ös költségvetéssel kapcsolatos tüntetés volt, szakszervezeti veze-

tőként fontosnak is tartottam, hogy megszólaljak.

Vajda Zoltán Én civilként kerültem bele ebbe tüntetéssorozatba, a Facebook-csoportunkat, a 60 ezren a MAGANnyugdijukért Közösséget is egy péntek este az egyik barátommal csináltuk. Ugyanakkor tudni kell rólam, hogy a Szolidaritás mozgalom büszke aktivistája vagyok, az Együttnek voltam a polgármesterjelöltje a XVI. kerületben, most pedig képviselője vagyok az önkormányzatban hónapok óta. Valóban nem hívtak bennünket, és – erről nehezebb beszélni – amikor jelezték, hogy szívesen mennénk, letették a telefont. Szó szerint. Azért pikáns a helyzet, mert január 2-a sokunk fejében foglalt dátum, a 2012-es tüntetést pedig a Szolidaritás szervezte. Innen jutottunk addig, hogy nem mehetünk oda, ez legkevesebb nehéz helyzet. Ám ezt a helyzetet, nem akarom tovább élezni, túl vagyunk rajta. Utólag úgy látom, nem is baj, hogy nem voltunk ott. Látszik ugyanis, hogy nem teljesen azonosak a céljai a tüntetések szervezőinek, mármint abban, hogy hová akarunk eljutni. Két törésvonalat látok itt. Az egyik csoport azt mondja, hogy az utóbbi 25 évet úgy, ahogy van, ki kell dobni, új országot akarunk építeni, mindent elölről kell kezdeni. A másik csoport – magunkat ide sorolom –, azt mondja, hogy az elmúlt öt évet kell kidobni. Az előtte lévő húsz évvel szemben is nagyon sok kritikánk van, de nagy különbség van aközött, amit 2010 óta látunk, és amit előtte tapasztaltunk. Negyvenéves vagyok, új országot már nem szeretnék építeni, és nem akarom felsorolni, hogy minden kritikánk ellenére mit kell abból az időből ma megvédeni: többpárt-

rendszer, sajtószabadság, kapitalizmus, magántulajdon, a szerződések védelme, hogy nem visszamenőlegesen törvénykezünk, Európa, NATO-tagság. Felfoghatatlan, hogy erről beszélni kell. A másik töréspont, amit látok, hogy bázisdemokráciában képzeljük-e el a jövőt, vagy a képviseleti demokrácia keretei között. Ezzel függ össze a vita, hogy pártzászlók jöhetnek-e, hogy mi van a kitűzőkkel, hogy valaki, aki egy párt kerületi képviselője, fölállhat-e színpadra...

Pikó *Azt gondoltam, hogy Füzesi Károly ott lesz a szónokok között az Opera előtt.*

Füzesi Károly Már novemberben tudtam, hogy nem leszek a városban január 2-án. Ez egy praktikus ok, elvi oka nem volt a távolmaradásomnak. Ugyanakkor a tüntetés mellett rengeteg más eszköze is van az ellenállásnak, amit megkülönböztetnék az ellenzéki ségtől. Ezek így-úgy gyakorlandók, ez is az egyik oka volt, hogy nem jöttem vissza a városba a tüntetésre.

Pikó *Egyetért Vajda Zoltánnal, valóban ezek a töréspontok a civil szervezők között?*

Füzesi Hogy a 25 évvel mit kell kezdeni, tényleg nem egyszerű kérdés. Nem gondolom én sem, szerintem senki sem gondolja teljesen komolyan, hogy az egészet, úgy, ahogy van, ki kell dobni. Nyilván meg kell vizsgálni, hogy mik azok a problémák, amelyekért talán az egész társadalom felelős. Nem kizárólag a képviselőkre, a politikusokra vagy a szakszervezeti vezetőkre kell mutogatni. Főként rájuk, hiszen feladatuknak tartották, hogy képviseljék a nemzetet, de nem kizárólag. Ugyanakkor az ellenőrzés, a számonkérés, mint a

nép fontos feladata, s amire talán volt is lehetőség, nem történt meg. Nem létező alternatívák között pedig nem lehet választani. Ez az utóbbi választások szomorú tragédiája Magyarországon. Az egyik fontos feladat: visszaadni a politikai karrier becsületét, hiszen az a kontraszelekció, amit tapasztalunk, meghatározza az ország sorát.

Pikó *A mostani civil megmozdulásokban mennyire van jelen az a fiatal, egykori hallgatói hálózatos társaság, amely pár éve az utcára vitte az embereket?*

Füzessi Ha a politikus foglalkozás, akkor az aktivista is egyfajta foglalkozás. Nyilván egy csomó olyan ember van, aki az utóbbi, akár tíz év mozgalmában aktivista volt. A szocialista kormányok alatt is. Akkor az akkori kormányt kérte számon, most pedig ismét számon kér. Igen, sok akkori aktivista ismét aktív. Az aktivistának könnyebb dolga van, hiszen ő elvekért harcol, és ezekért az elvekért tud attól függetlenül kiállni, hogy éppen ki van hatalmon. Másrészt ez igen nehéz feladat, hiszen folyamatos harc, aminek talán sosem lesz vége.

Gulyás Balázs Én ott voltam január 2-án, de nem kell mindig a színpadra állni. És abban valóban vannak különbségek, hogy például mennyire tartjuk a jelenlegi kétharmados Fidesz-kormányzást minőségileg másnak, mint ami előtte volt. Azt gondolom, történtek súlyos hibák a 2010 előtti időszakban, de azóta nagyon erős antidemokratikus tendenciák indultak el, az alapvető szociális jogokat is felrúgja a kormány, ezek ellen keményen fel kell emelni a szavunkat. Ebből számomra az következik például,

hogya a kétharmad ellen elindul egy független jelölt, akit ugyan pártok támogatnak, akkor azt támogatnunk kell, hiszen a győzelme esély arra, hogy ez az alkotmányjogi dáridó ne folytatódhasson. Teljesen elfogadhatatlan, hogy Orbán Viktor álmában kitalál valamit, és két hét múlva már törvény van belőle. Ha meg a fideszes többségű Alkotmánybíróság kivételesen elmeri meszelni, akkor gyorsan berakják az alaptörvénybe. Ezt meg kell akadályozni, és ha az időközi választás erre lehetőséget ad egy független civil jelölttel, akkor őt segítenünk kell.

Pikó *Ezen a ponton támadják sokan a véleményeteket, mondván, ebben a rendszerben az ellenzék a NER, a rendszer fenntartójává válik, hiszen nyilvánvalóan semmilyen hatása nincs és nem is lehet a döntésekre. Ennél sokkal produktívabb lenne, ha bojkottálnák a parlamentet.*

Székely Szakszervezeti vezetőként másképp közelíteném meg a kérdést. Ha mi nem tárgyalnánk – erre nincs mindig esély, különösen az elmúlt időszakban, a NER-ben csak kiváltságosok tudnak bizonyos szintre eljutni szakszervezeti vezetőként –, de hogyha nem tartanánk fenn azt a fajta egyeztetési ideát, amiben a szakszervezet megkeresi a mindenkori jogalkotót a munkavállalókat érintő törvényekkel kapcsolatban, akkor maga az érdekképviselőlet válna okafogyottá. Akkor vége lenne az egésznek, tehát szakszervezeti vezetőként akarva-akaratlanul ebben a rendszerben is meg kell keresni azokat a pontokat, ahol talán van még esély arra, hogy javítsunk és segítsünk. A politika más dimenzió. De szemben a kategorikus álláspont-

tal, amely szerint a szakszervezeteknek nem lehet kapcsolatuk a politikával, én azt vallom, hogy a pártokkal bizonyos mértékig valamilyen kapcsolatunk kell hogy legyen, éppen az érdek-képviselési munka miatt. Ez érvényes a törvényhozásra és az államigazgatásra egyaránt.

Pikó *A dilemma úgy is megfogalmazható, hogy ha hiszünk abban, hogy a rendszer a saját szabályai szerint leváltható, akkor a cél egy erős kormányváltásra képes politikai formáció létrehozása. De ha ez a rendszer nem változtatható meg a saját szabályai szerint parlamentáris úton, akkor nem parlamentáris megoldásokat kell kidolgozni. Ez a dilemma egyáltalán benn van a civil szervezetek közötti vitákban?*

Vajda Be kell-e menni a parlamentbe? Hát mi nem megyünk be, mi a Parlament előtt szoktunk állni. A viccet félretéve, arról, hogy az ellenzéknek részt kell-e vennie a NER működtetésében, a vita az őszi önkormányzati választás kapcsán is kialakult, amikor a budapesti választási törvényt olyan szinten alakították át, hogy az ellenzék győzelmi esélye nulla lett. Részt vettünk a kampányban, felfigyeltünk, hogy teljesen vagy részben bojkottálni kellene a választást, ami létező álláspont. Olyan ember vezeti az országot, aki még az 1998–2002 közötti ciklusban azt mondta, hogy ellenzék nélkül is működik a parlament. Az még az Orbán light volt. De mit lehet tenni? Engedjük át a parlamentet a Fidesznek meg a Jobbiknak? Ez nem volna jó. A politikát pártok alakítják, ezt tudomásul kell venni. És azt is tudomásul kell vennie minden olyan civil szereplőnek – azt hiszem, ezt most nem magunknak mondom, akik itt ülünk, hanem

másoknak, akik talán nincsenek itt –, hogy mindnyájan politikussá válnunk, ha kiállunk a színpadra, vagy akár csak az utca elé, és valamilyen közügyről beszélgetünk. Ha a közügyeket bármilyen módon formálni akarjuk, akár kis közösségekben is, akkor politizálunk. Ehhez képest másodlagos, hogy pártpolitika, vagy nem, hogy van-e zászló, meg párttagkönyv, meg plecsni. Ha már szó nál vagyok, még egy töréspont eszembe jutott, amit szintén a másodikai tüntetés kapcsán látok. Ott voltam a közönségben, és éreztem a döbbenetet. Egy tüntetés nem agitáció abból a szempontból, hogy mi, akik a színpadon állunk, meg akarjuk győzni az embereket a saját igazunkról. Nem arról szól, hogy bocsánat, dupla idézőjelben, „átverjük” őket azzal, hogy mire hívjuk meg őket, és aztán más hangzik ott el. Ezt legplasztikusabban az őszi beszédnek a bejátszása mutatta, ami, őszintén mondom, nem tudom, hogyan került oda. Még ha a két embert hasonlóan lehetne tekinteni, én személy szerint nem tartom hasonlóan azt, amit az országgal tettek, de lehet, hogy sokan igen, akkor is: nem elene szól a tüntetés. Ő most nincs hatalmon. Tehát agitációnak tekinteni egy tüntetést, ahol a mi igazunkról akarnánk meggyőzni a közönséget, az szereptévesztés. Akkor történik meg ez, ha valaki azt hiszi, hogy miatta jöttek el az emberek. Pedig a közösségi élményért jönnek el, azért, hogy meghallgassák azt, hogy amit ők gondolnak, azt valaki náluk talán jobban megfogalmazva elmondja. Megerősítést kívántak, közösségi élményt, hogy milyen jó együtt lenni. Visszatérve az eredeti kérdésre, a bojkottnak lehet célja, hogy fölhívja például a

külföld figyelmét a választási rendszer csalásaira. Hát ezt a külföld bojkott nélkül is elég jól észrevette. Az EBESZ jelentése elmondta, hogy szabad, de nem igazán fair volt a választás. Ennek a jelentésnek a viszonylagos visszhangtalansága azt mutatja, hogy ez sajnos nem tud meghatározó téma lenni Magyarországon. De hát mutassanak nekem egy sikeres példát a bojkottra! Hogy bárhol sikeres stratégia lett volna, hogy a parlamenti ellenzék teljesen kivonuljon. Egyes ügyeknél, ki lehet vonulni, így jelezve, hogy konkrét ügyek mekkora disznóságok, ahogy a mostani parlamenti ellenzék is kivonult az alkotmányozásból. De teljes távolmaradással már nem lehet jelezni, hogy egy-egy kormányzati döntés rossz, teljesen elfogadhatatlan. Másrészt akkor szoktak bojkottot csinálni, amikor valami eszméletlen erős utcai mozgalom van. Én nagyon hálás vagyok az embereknek, hogy ennyien eljönnek a tüntetésekre, de azért látjuk, hogy ezek nem több százszázres demonstrációk. Nem arról van szó, hogy Orbán Viktor nem tudja, másnap miniszterelnök lesz-e. Jelentősen romlottak az esélyei, hogy ezt a ciklust befejezze, illetve folytatni tudja utána is, de azért nem arról van szó, hogy most holnap vagy holnapután mond-e le a miniszterelnök. Diktatórikus rendszerben a civil társadalom sem tud virágozni. Tehát ha a pártok nem tudnak szót tenni dolgokat egy egyébként erre kialakított helyen, akkor ez másnak sem lesz könnyebb. A Jobbik pedig valószínűleg a Házban maradna, és onnantól kezdve meglenne a hivatalos ellenzék is, amivel szerintem nem lennénk sokkal beljebb, sőt.

Füzessi Azért a Fidesz 2010 előtti, bár nem teljes bojkottja, de folyamatos, inkorrekt ki-be vonulása a parlamentből a hatalmi céljait elég jól szolgálta. A pártok magával a 2014-es választásban való részvétellel nyilvánvalóan legitimálták a rendszert, ami szerintem stratégiai hiba volt. Ezzel kerültek a saját maguk ásta gödör mélyére, leírták magukat. Látható, hogy milyen remek teljesítményre voltak képesek az utóbbi időben, és hogy milyen sok hasznát vette a társadalom a parlamenti jelenlétüknek. Esetleg ki tudják hangosítani a civil társadalmi szervezetek és egyéb egyesületek vagy mozgalmak hangját, amire volt is példa, és ami alapvető feladatuk lenne mint képviselőknél. A helyzet eléggé tragikus, mert nagyon nem lesz könnyű visszajönniük. Két lehetőség maradt alapvetően: vagy úgy gondoljuk, hogy a rendszer illegitim, vagy úgy, hogy elismerjük legitimnek a választási rendszert, és ebben próbálunk tovább működni.

Pikó *Úgy gondolja, hogy ebben a rendszerben legyőzhető Orbán Viktor?*

Füzessi Miért ne lehetne? Csak éppenséggel a szabályokat folyamatosan alakítják. Tehát nem ez a kérdés, hanem az, hogy a társadalom megfelelően van-e képviselve, a választójog egyenlő-e. Amennyiben azt érezzük, hogy a választójog nem egyenlő, annyiban hogyan vehetünk részt a játékban?

Pikó *Akkor viszont hogyan fog megvalósulni a cél, az „Orbán, takarodj!”, tehát a kormány- és/vagy rendszerváltás, amiről önök sem nagyon vitatkoznak, és amit a tüntetésre kimenő emberek is követelnek. Mi az a politikai út, ami elvezet odáig?*

Füzessi Ez a vonat kicsit elment a 2014-es választáskor, de nyilván nem volt már olyan állapotban az ellenzék, hogy megtehesse. Viszont itt az a kérdés, mennyire tartjuk legitimnek az alaptörvényt, a választási rendszert, és mit teszünk azért, hogy a legközelebb alkalomkor, ami ki tudja, mikor jön el, visszaállítsuk a legitimitást, a képviseleti elvet. Szerintem erről már elég sokan beszéltek: a következő választáson egy nagy szövetség rövid távú és fix programra kér majd mandátumot. A gond ott van, hogy attól fél mindenki, amennyiben megkérdőjelezzük a legitimitását ennek a rendszernek, akkor a fenti forgatókönyv is irreálissá válik, hiszen egy illegitim rendszerben elvileg nem lehet legitim módon megszerezni a hatalmat. Itt az erőszak is megjelenik mint lehetőség, amittől nyilván mindenki tartózkodna, viszont elég sok erőszakos gondolatot szül a kormány tevékenysége az emberek fejében. Marad tehát az, hogy ebben a rendszerben kell olyan többséget szerezni, ami visszaállítja a legitimitást – ezért kell majd mandátumot kérni a választójog rendbetételére, a szociális rendszerváltásra. Ez utóbbi talán a legfontosabb, a szegénység, ha ennek megoldását nem tesszük valódi prioritássá, akkor erkölcsileg is elbukunk ebben a harcban.

Pikó *Füzessi Károly azt mondta: abban konszenzus van, hogy erőszakra nincs szükség. Ugyanakkor a tüntetésen is megjelennek már azok a hangok, hogy végre csináljunk már valamit. Attól, hogy folyamatosan kiállunk, meghallgatjuk a beszédeket, aztán szépen hazamegyünk, vagy elsétálunk valahová, még nem fog megdőlni a rendszer...*

Vajda Azzal biztosan egyetértek, hogy erőszakra nincs szükség. Ugyanakkor Károlytól azt kérdezem: elhisszük-e azt, hogy ha az ellenzék nem indul a választáson, vagy kivonul a parlamentből, akkor Orbán Viktor a fejéhez kap, hogy hú, az egész, amit csináltam, tényleg illegitim. Bizalmatlansági indítványt kér maga ellen, és visszavonul a Felcsút vezető edzőjének. Nehezen tudom elképzelni, hogy ő ettől megvilágosulna. Amit a Balázs mondott az alaptörvény kapcsán, az is ezt bizonyította: abban nem vett részt az ellenzék, és lett egy csodaszép, gránitszilárdaságú alaptörvényünk. Tehát ez abszolúte nem zavarja őket. Ugye volt egy előzetes kérdés is még: hisszük-e, hogy választáson meg lehet dönteni ezt a kormányt? Szerintem választásokon nem dönthető meg a kormány. Addig fogják csavarni a választási törvényt, amíg a legminimálisabb többséggel, de hatalmon maradnak. Ugyanakkor hihetetlenül optimista vagyok, hogy a tüntetések jó irányba haladnak. Az utcáról, erőszakmentesen, igenis megdönthetők. Az „Orbán, takarodj!” üzenet, és igenis realitássá válhat. A tüntetések nem gyengülnek. Január 2-án is sokan voltak, a következőkre is jönnek. Az emberek nem unják. És az sem igaz, hogy ugyanazok a körök vesznek részt benne. Vigyázni kell, hogy az emberek jól érezzék magukat, mert akkor jókedvűen, nemcsak bátran, hanem büszkén is részt vesznek a következő tüntetésen is, elmondják a szomszédaiknak, hogy ez jó volt, gyertek ti is. A tüntetéseket frekvenciájukban, méretükben és intenzitásukban is növelni lehet még, mert a polgári engedetlenségnek messze a törvényességtől innesső

oldalán vagyunk. Egy website-on csaknem kétszáz olyan példát találtam a polgári engedetlenségre, amely a törvényesség keretein belül van, olyan egyszerű dologtól, hogy matricákat ragasztunk Fidesz-székházakra. Viszont amitől egyre többen jönnek el. Az embereknek ez azt az erőt adja, amit mondjuk a kokárda adott a másik oldalnak 2002-ben, hogy milyen sokan vagyunk. A százezres tüntetések sorozata szerintem látótávolságban lehet. Közben a kormány kapkodásos spirálba került, mozgástere leszűkült, bármit csinál, már nem megy. Az autópályadíj ennek a példája. Kapkodtak, és már nem tudják, hogy mit művelnek. Sikertelenek, ami megosztja a hatalmat, egyszer csak pillanatok alatt összeomlik a világuk.

Gulyás Szerintem választáson leváltható a Fidesz, mert egy idő után már nem lehet úgy facsarni a választási rendszert, hogy egy nagy többséget eltöröljenek vele. Egyébként pedig most is azért lett parlamenti kétharmad, mert az emberek jelentős része távol maradt, nem látott ugyanis alternatívát. Ezért inkább abban legyünk kreatívak, hogy hogyan legyen meg a demokratikus többség, amely leváltja Orbán Viktort, aki most könnyen mondhatja, hát persze, nem tetszik nekik a választási rendszer, mert nem szavaznak rájuk az emberek. Minőségében más helyzet, amikor egy többmillió támogatottságú erő vagy szövetség mondja, hogy nem fair ez a rendszer, mert nálunk lenne ugyan a többség, de elcsalták. Örülnék, ha a nagy többség már látna olyan alternatívát, ami le tudja váltani ezt. Megjegyzem, sokszor hallani, hogy a Fidesz ellenfelei, civilek vagy ellenzékiek, nem is

tudnának kormányozni. Jó, új fejlemény, hogy ez egyáltalán fölmerül végre. 2013 őszétől azért nem lehetett fölényes ellenzéki győzelemmel számolni 2014-re. És ez megbénított nagyon sokakat. Miért írok én jó programtervezetet akár a hozzám legközelebbi erőnek, ha úgysem kerül kormányra? Ha végre látótávolságba kerül, hogy ténylegesen leváltható ez a kormány egy választáson, akkor sokkal inkább felszabadulnak az emberi természetből fakadó energiák. Én próbáltam viszonylag lelkesen járni korábban is tüntetésekre – azokat nem én szerveztem, csak részt vettem rajtuk –, de hát a kétszáz fős tüntetések kevesebb dolgot akadályoztak meg, mint a többzresek ezen az őszön, bár teljesen különböző csoportok szervezték őket. Viszont megakadályozták az internetadó után a cafetéria-rendszer teljes szétverését, a magánnyugdíjpénztárakkal kapcsolatban a vizsgálmenőleges megszüntetésüket, vagy hogy a képviselők autópályaköltségtérítést kapjanak. Tapíntható lett az általános elégedetlenség.

Füzessi Nyilván nagyon sok kérdést felvet, mi van, ha egy parlamenti párt kivonul a parlamentből, de ugyanakkor éppen ez az, ami hiányzott. Az a politikai fantázia, ami mondjuk ekkor programot javasolhatott volna, ami aztán az embereket érdeklődővé teszi a politika iránt. Az egész társadalom fordított hátat a politikának. Akkor lesz ez a mozgalom sikeres, ha a következő választáson lesz alternatíva, és a részvételi arány nagyobb lesz, mint a rendszerváltás óta folyamatosan csökkenő arány. Szeretnék valamit a képvisleti és a részvételi demokrácia dilemmájá-

ról mondani. Szerintem ez nem el-
lentét, hanem arány, amit be lehet
állítani a képviselet, a részvételi-
ség, és mondjuk a szakértőiség hár-
masa között. Ezeknek megfelelő
arányban kell együttműködniük a
politikában, és ez kell hogy a kor-
mányzást hajtsa. De kizárólag a
képviseletiség, ez látszik az elmúlt
25 évből, önmagában nem elég jól
működik. Amikor részvételiséget
vittünk bele, azt is elsősorban ha-
talmi ambíciók motiválták, szóval
szégyenletes, amit a pártok művel-
tek ezeken a népszavazásokon,
vagy ahogyan ez ezekkel kapcsola-
tos kommunikáció zajlott. Kínos
volt az egész a magyar demokráciá-
ra nézve. A tüntetés mellett szerin-
tem még van egy csomó más esz-
köz. És elsősorban ezekre a dolgok-
ra gondolok, merthogy akkor lesz
meg az a kritikus tömeg, amely ké-
pes lesz változást elérni, ha például
a kocsmai és házibulibéli beszélge-
téseken az emberek kitárgyalják
egymással az ügyeket. Anélkül,
hogy a társadalom nagy többsége
változást akar, ez nem fog működ-
ni.

28

Gulyás A népszavazással azért
alapvetően nem a baloldal élt visz-
sza, hanem a jobboldal. A baloldal
kormányon többször megkérdezte
az embereket. Ilyen volt a NATO-
népszavazás, ilyen volt az uniós
csatlakozásról szóló népszavazás. A
Fidesz volt az, amely adóügyi kér-
désben bevitte a vizitdíjas népszav-
azást. Ezzel megkerülte az alkot-
mányt, holott egyértelmű volt, és
egyértelműen ezt is mondták, hogy
aztán a kormány persze azonnal
törölje, hogyha a népszavazás le-
megy. Tehát látszott, hogy valójá-
ban hazugságon alapul a papírra
leírt népszavazási kérdés, amivel
megkerülték a jogszabályt.

Vajda Füzessi Károlytól kérde-
zem, hogy mit ért szakértői elemen
a politikában, mert ha a szakértői
kormányzást, akkor azzal nagyon
nem értek egyet. Jó lenne, ha vala-
ki elmondaná nekem, hogy mi az a
szakértői kormány. Milyen mandá-
tummal lenne? Mögötte ugyanúgy
kellene legyen egy parlament.

Füzessi Mondok egy példát. A
skandináv államokban az történik,
hogy ha reformot szándékoznak
bevezetni egy területen, akkor el-
készül a zöld könyv, amelyet a civil
szervezetek és szakértők írnak. Ezt
főlhaználva, a kormány intézke-
déseket hoz, megfogadja vagy nem
a válaszokat, de a könyv ott van. Ez
a fajta szakértőiség nagyjából any-
nyiban merül ki ma Magyarorszá-
gon, hogy ordas nagy hátat mutat-
nak a civil szervezeteknek és a
szakértőknek. Ez nem korrekt,
nem előremutató és nem hasznos
senkinek.

Vajda Ha így értetted, akkor
oké... Egy mondatra akartam még
reagálni. Azt tapasztalom, hogy a
tüntetések hatására az emberek
nemcsak hogy bátrak, bátran el-
lentmondanak a Fidesznek, és be-
szélgetnek erről, hanem már-már
kérdnek velem, már-már büszkék
erre. És ha egy kormánnyal szem-
ben az emberek bátrak és büszkék,
és nevetségessé is teszik, nos, ezzel
szerintem jó irányba megyünk.
Volt itt egy ciklus 1998 és 2002 kö-
zött, amikor sokan félték bármi-
lyen módon ellentmondani. A ko-
kárdá azért volt nagy csapda, mert
sokan úgy érezték, ki kell tenniük,
különben bajuk lesz. Tegnap egy
áruházban vásároltam, a pénztár
mellett az újságok között ott volt a
HVG az ominózus karácsonyi cím-
oldallal. Mögöttem egy házaspár,
állítom, hogy direkt emelt hangon,

elkezdett arról beszélni, hogy ez így most nem jó. Várták, hogy emberek hozzászóljanak. Bátrak, büszkék voltak. És ez alapvető különbség a korábbiakhoz képest. Ha pedig egy kormánnyal szemben az emberek bátrak és büszkék és főként ha neveltségessé is teszik – a humornak szerintem nagy szerepe van –, és az emberek ki tudják nevetni a kormányzást, az ellen már nincs teendő, reménytelen a helyzetük. Akkor is, ha ez csak egy hétköznapi példa.

Székely Kicsit visszazökkennék a valóságba. Nem gondolom, hogy a kormány 2018 előtt megbukna. Esetleg a személyi összetétele megváltozik, de nem lesz nagy kormányváltás. A félelemmel kapcsolatban is óvatos lennék. Azért a munkavállalók félnek. Az internetadó volt talán az első olyan nagyobb megmozdulás, ahol ez a félelem nem volt érezhető annyira, hiszen az internetadóval a politika bement az emberek hálózójába. Ez a nagy kérdés, hogy mi az, amivel a továbbiakban ez a félelem legyőzhető. Azért nézzük meg, hogy öt nap alatt szépen átment az elkerülő utak matricázása, mindenki beállt a sorba megvenni a matricát. Ez egy hónap alatt le fog csengeni. Még lesz egy hullám, amikor megkapják majd az emberek az 1500 forintos bírságot vagy kezelési költséget, és utána be fognak menni, és befizetik. Kérdés az, lehet-e polgári engedetlenségi mozgalmat indítani, hogy ne fizesse be? Március 1-jén már hiába lesz lezárva néhány utca, március 1-jén már mindenkinek meglesz a matricája. Külföldi példákat hadd hozzak föl: Franciaországban, Belgiumban, ha bármi hasonló megtörtént volna, abban a pillanatban a kamionok nem egye-

sével, hanem ötösével zárták volna le keresztbe az autópályákat. Nincsen meg az a fajta összefogás, társadalmi szolidaritás ma Magyarországon, ami ezt a hatalmat bizonyos visszalépésekre kényszerítené. Én ezért gondolom, hogy nem lesz itt nagy változás. Magyarországon sem a szakszervezetek, sem a polgárok nem tanúsítanak egy-egy akció kivételével szolidaritást, és ebből adódik, hogy ma Magyarországon nem lehet egységesen a retrográd intézkedések ellen fellépni. A kormányzat egy-egy réteg ellen hoz intézkedéseket. Kezdték a rendvédelem nyugdíjkezdményeinek a megszüntetésével, azzal keltve hangulatot, hogy lám-lám, 40 meg 35 évesek mennek nyugdíjba, ami megengedhetetlen. És ma már azzal szembesülünk, hogy 65 év előtt nem tudnak majd elmenni az emberek nyugdíjba. Megszűnt a korkedvezmény, megszűnt a korengedmény, és a társadalom meg tártott szájjal nézi, hogy mi történik. De ugyanez van a magánnyugdíjpénztárral. Csak hárommillió ember befizetéseit vette el a kormányzat egyik napról a másikra, és nem történt semmi. Közben lezajlott már három választás, és mindet megnyerték. Nem gondolnám, hogy illúziókat kellene kergetni. Valóban, a tüntetésekkel föl lehet hívni az emberek figyelmét, hogy hoppá, itt érted is megszólalunk, de még kevésnek látom, hogy itt bármiféle olyan erő álljon össze, ami valóban hátrálni kényszeríti a jelenlegi kormányzatot. És sajnos a január 2-i tüntetés és a hozzá körített egyéb feszültségek, az, hogy február elsején, majd utána február 2-án jusst is csinálunk még egy demonstrációt, tehát ennek így nem sok értelme van. Csak hátra-

dőlhet a miniszterelnök úr. Föl kellene ébredni, ez így nem fog menni hosszú távon.

Pikó *Hogyan képzelik el a civil szervezetek, a tüntetések és a formális politika kapcsolatát? Hogyan alakul ki a demokratikus többség? A következő választáson a jelenlegi politikai kínálatból a fölháborodott emberek választanak egy új demokratikus többséget, és a dolog megoldódik? Van egy másik, egyfajta spanyol út, hogy az egykori Indignados mozgalomhoz hasonlóan a társadalmi düh megjelenik az utcán, több százezres tüntetésekkel, és aztán lesz egy Podemos-szerű párt, egy új párt, amelybe rengeteg civil energia is bekerül, és legyőzi nemcsak a rendszert, hanem a rendszer ellenzékét is. Minek van realisabb esélye?*

Vajda A civil oldal megrendelőként tud föllépni. Hogy ezt milyen pártnak adja fel – a helyzet egyelőre irreleváns a válaszhoz. Mi, a magánpénztári témában ezt az utat próbáljuk vagy próbáltuk bejárni. Változott valami: 2010-ben három-ezermilliárdot elloptak három-négymillió embertől, és nem történt semmi. Most 60 ezer embertől 200 milliárdot próbálnak lenyúlni, és mégiscsak történik valami. Átment a törvény, de azért hiszti már van körülötte, és módosult a törvény. Tehát azt az utat próbáltuk bejárni, hogy először egy tüntetést szervezünk, ahol elmondjuk, ez így nem jó. Adunk az embereknek – csúnyán mondom – egy házi feladatot, írjanak e-mailt a miniszterelnöknek. Közben elkezdjük a szakmai munkát. Kidolgoztuk, tézisekben leírtuk, hogyan látjuk a megoldását ennek az ügynek. Ha elhisszük azt a fedőtörténetét a miniszter úrnak, hogy nem lenyúlni, hanem megvédeni akarják a pénzünket, mert az in-

tézményrendszer rosszul működik, akkor induljunk ki abból, hogy hatvanezer ember, 200 milliárd forint kedvéért egy intézményrendszert fenntartani nem érdemes. Akkor át kell vinni az egészet az önkéntes pénztárba. Ezt leírtuk, majd a pénztári szereplőkkel kodifikációhoz közeli állapotra kidolgoztattuk, és még a második tüntetés előtt informálisan eljuttattuk a kormányzathoz, bízva abban, hogy figyelembe veszi, és a gond megoldódik. Nem oldódott meg, lett második tüntetés. Utána elfogadták a költségvetést, van egy kész helyzet. Most a pénztári szereplők közül három vállalta, hogy kodifikálja a javaslatunkat, és mi ezt el fogjuk juttatni az utcáról az összes pártnak, amely a parlamentben ül. Nemcsak a frakcióval rendelkezőknek, hanem mindegyiknek. Abban bízunk, hogy fölkarolják, amit mondunk.

Gulyás Az utcáról megy be a javaslat, mert a kormány nem nagyon szokott a szakmai érvekre hallgatni. Kósa Lajos azt nyilatkozta, hogy a devizahitelek forintosítása semmit nem segít, nem ér semmit, amit eddig tettünk a devizahitelesekért. Két hét múlva meg azt mondja, hogy tulajdonképpen jól jártak a devizahitelesek. Rengeteg olyan kérdés van, amellyel kapcsolatban hiába írják le sokan, hogy ami kormányzati oldalról elhangzik, az teljesen nonszensz. Hogy a Fidesz az ellenkezőt csinálja annak, mint amit négy éve, vagy X éve mondott. 2010-ben a választási programjában az volt, hogy nemcsak a nyugdíjakat védi meg, hanem a magán-nyugdíjpénztárat is. Aztán történt, ami történt, gyakorlatilag fél éven belül volt egy hatalmas fordulat. Egyébként volt akkor is egy kisebb tüntetés a há-

rommilliárd államosítása ellen, ott voltam, de hát nyilván más volt akkor a hangulat, amelyet meghatározott, hogy mennyien mentünk ki. Azért is értékelődött fel az utca, mert a kormány nem úgy viselkedik, ahogy szerintem egy normális demokráciában szokás. Hogy a nagyon kemény szakmai ellenérvekkel szemben csak akkor lépnek meg valamit, ha egyéb fontos okuk van rá.

Pikó *De akkor folyamatosan az utcán, tüntetésben, tiltakozásban kell tartani a társadalmat, hogy nyomást tudjon gyakorolni a kormányra. Majd egy másik kormánynál meglátjuk, hogy erre szükség lesz-e, de a civil szervezeteknek valamilyen módon meg kell maradniuk ahhoz, hogy partneri viszonyba tudjanak kerülni.*

Gulyás Nem véletlenül ugrott be rögtön nekik, hogy fölül kell vizsgálni a gyülekezési törvényt. Mert tele a naci, annak ellenére, hogy biztos hatalmi pozícióban építik tovább a NER-t. A tömeg, a folyamatos tüntetéssorozat elbizonytalanítja a parlamenti képviselőket. Szembesíteni kell őket azzal, mi-
ben is működnek közre a nevükkel, azokkal a beadványokkal, amiket el sem olvasnak, csak aláírnak. Van némi elbizonytalanodás, de kevés még a külső, utcai nyomás, a néhány tízezer ember. 2011. október 1-jén hatvanezer ember tüntetett a Kossuth téren az új munkatörvénykönyv ellen. Mégis úgy ment át, mint kés a vajon, nem foglalkoztak a tiltakozással. A szakszervezetek pedig nagy hibát követtek el, hogy hagyták, hogy ez így legyen.

Vajda A XVI. kerületben vagyok önkormányzati képviselő. A polgármester a fideszes Kovács Péter. Amikor megjelent az M0-szal kapcsolatos újságcikk, akkor azt írta a Facebookon, ő csak reggel látta a

hírt, azt hitte, még álmodik, aztán rájött, hogy ez nem rémálom, de ilyen nincsen, minden módon ellen fog állni. Valami ilyesmit üzent. Pontosan azt fogom tenni, amit Tamás javasolt, szembesítem a korábbi véleményével minden módon és fórumon, ahol csak lehet. Akad néhány kérdés, amire macerás lesz válaszolnia a kerületben. Ezek az ügyek azért zavart okoznak a rendszeren belül, előbb-utóbb azt fogják mondani, Viktor, ez így nem jó, mert nekem otthon több mint kellemetlen.

Füzessi Persze, fontos és a változásokhoz szükséges tudni, hogy mi történik magában a pártban, de én még mindig vissza akarok utalni arra, hogy mi történik valójában az egész országban, mert az a legfontosabb. Emlékeztetnék: két éve a Hallgatói Hálózat öt pontjából lett végül a Hallgatók Hat Pontja. Több ezren voltunk a lágymányosi campuson, az aulában, amikor az a hat pont megszületett. A hatból egyet sikerült a hallgatói mozgalomnak keresztülvinnie. A következő választási szituációban a legfontosabbnak azt tartom, hogy mik lesznek a pontokba szedett követelések. Benne lesz-e a szociális szempont, benne lesz-e a szakszervezetiség. Végtére is az a legfontosabb, hogy ha legközelebb bárki megpróbál a demokratikus felhatalmazásával visszaélni, akkor az emberek menjenek ki az utcára. Ne tízezren, ne százezren, hanem mindenki.

Pikó *Jöjjenek a kérdések.*

Heller Agnes Az a benyomás alakult ki itt önöket hallgatva, hogy a civil ellenállásban sincs egypártrendszer. Én ezt nem tartom problémának. Demokrácia van. Fontosnak tartanám viszont, hogy a különböző, mondjuk kvázi világ-

képeket képviselő mozgalmak megbeszéljék egymással, hogy mi a közös bennük, miben tudnak meg egyezni. Akkor is, ha lehetetlen és nem kívánatos az sem, hogy eltörljék a különbségeket. Másik kérdés: a tüntetések kérdése. Én sok tüntetésen vettem részt '56 októberétől egészen 2015. január 2-ig, és tudom, hogy a tüntetéseknek koreográfiájuk van. Sajnos az utolsó tüntetésnél nem jött be a koreográfia, mert a tüntetés nem arról szól szerintem, hogy előadunk egy párt- vagy mozgalmi programot. A tüntetés egyszerű dolgokról szól. Mindig tudni kell, mi ellen tiltakozunk, és mit követelünk. Tiltakozunk nem több, mint két dolog ellen. Lehet, hogy csak egy dolog ellen. Ezt és ezt követeljük. Persze érezzük jól magunkat, de a tüntetésnek nem ez a funkciója, hanem az, hogy megmondja, mi ellen tiltakozunk, és mit követelünk. Mert ez lesz a kormánynak problematikus, az nem fog gondot okozni neki, ha egyszerűen csak azt mondjuk, mit értünk demokráciának. Három. Igazuk van, a tüntetés nem elég. Orbán Viktortól lehetne tanulni: a polgári körök. Megszervezni különböző köröket városokban, falvakban, társaságokat, embereket, akik összejönnek, beszélgetnek, politizálnak. És eleinte teljesen mindegy, hogy milyen politikáról, csak egyszerűen beszélgessenek a politikáról, hogy politizáljon az ország. Mert szerintem Orbán Viktor pontosan ugyanabból él, mint Kádár János élt, egy apolitizált, apolitikus országból. Ne féljünk a politikától. Apolitikus országban mindent meg lehet tenni az állampolgárokkal, mert nem érdekli őket, ami történik. Ha az ország politizál, akkor érdekelni fogja az embereket, hogy mi történik. Én ezt fontosnak tar-

tom. Próbáljuk meg politizálni az országot, nem kell félni. Igazuk van. Mi mindannyian civilek vagyunk, és mindannyian politizálunk. Ha valaki elmegy egy tüntetésre, akkor mit csinál ott? Akkor nem ruhát szab, és nem túrós csuszát eszik, hanem politizál. Politizálunk mindannyian. Nem akar mindenki pártelnök vagy pártvezér lenni, de hallatni akarja a hangját, azt, hogy a közügyek érdeklik.

Székely Én legutóbb a december 14-i tüntetésen éreztem úgy, hogy annak van forgatókönyve. Tehát attól függetlenül, hogy négy szónok volt a színpadon, a költségvetés elfogadása elleni tüntetés mind a négy beszédből teljes mértékben kitűnt, és volt egy üzenete. Mindazonáltal, hogy mind a négy szónok más és más aspektusból világított rá arra, hogy ez a 2015. évi költségvetés elfogadhatatlan.

Paul Tamás Talán emlékeznek rám a tüntetésekről, Tamás vagyok, a tűzoltó. Az első, amit mondani szeretnék: vannak emberek, akik fölmehetnek a színpadra szónokolni, bármit mondhatnak. És vannak olyan emberek, akiket nem engednek föl, pedig óriási szükség lenne rájuk. Oriási hiba volt őt nem fölengedni az Operánál a színpadra. Holott megosztottság nélkül mindannyiunknak egymásba kell kapaszkodnunk. Az az egyetlen esély, hogy beállunk mögéje. Később talán lehet őt befolyásolni, de akkor már ő van ott, és nem Orbán Viktor embere. És nincs kétharmaduk. Fölmerült, hogy ki fogja legyőzni Orbán Viktort, és ha legyőzi, hogyan lesz képes kormányozni. Nem tudjuk a választ. Azt gondolom, hogy az utcán fog kinőni az új ellenzék, amely meg fogja dönteni Orbánt. Sajnos azt látom a tüntetéseken, hogy nagyon széthúznak a

csoportok, nincs közös alap, nincs öt mondat megfogalmazva, ami mögé bárki föl tud állni, akinek nem jó a jelenlegi rendszer. Nem látom azokat a vezetőket, akik nem azt mondják, hogy előre, hanem azt: utánam. Sokat beszélnek a 25 évről, hogy össze kell csomagolni, és ki kell dobni. De mi mindannyian részesei voltunk a rendszernek, hagytuk, hogy ez idáig fajuljon. Abban biztos vagyok, hogy meg tudjuk változtatni a rendszert. A kérdés az, hogy mi hajlandók vagyunk-e változni azért, hogy megváltoztathassuk. Először is önmagunkba kell néznünk. Minden politikai pártnak, szereplőnek, aki itt az elmúlt 25 évben szót kapott, és irányíthatta az országot, le kell vonnia a megfelelő konzekvenciákat. De a fürdővízzel együtt nem kell kiönteni a gyereket, az elmúlt 25 évben is történtek pozitív változások ebben az országban. Egy dologban nem értek egyet veletek: nem kell megvárni 2017-et meg 2018-at ahhoz, hogy Orbán Viktort demokratikusan leváltssuk. Azért nem tudjuk leváltani, mert mindannyian azt mondjátok, hogy nem lehet leváltani. Hinni kell benne, és nem szabad elaprózni a tüntetéseket. Egyetlenegyszer kell összefogni, és megborítani a rendszert. Nincs hová hátrálni.

Vajda Kész Zoltánt, ha rajtunk múlik, szeretettel várjuk a tüntetésen, úgyhogy nyitva az ajtó előtte.

Pikó *Ez melyik tüntetés lesz?*

Vajda A február elsejei. Tavasz jön, Orbán megy, ez a szlogen.

Gulyás Igen, különböző tüntetői csoportok vannak, de hát a magyar társadalom is sokszínű. Azért közben azt látjuk, hogy a Fidesz népszerűsége és Orbán Viktor népszerűsége is a harmadával csökkent.

Paul A netadó elleni tüntetés

valójában óriási lélegzetvétel volt, amelyre 2010 óta vártunk elég sokan, és azóta egészen más Magyarországon lenni. Valami történt. Az a hit omlott össze, hogy itt soha semmi nem fog megváltozni, mert annyira erős Orbán Viktor és a Fidesz, hogy minden úgy marad, ahogyan van, amíg világ a világ.

Kelemen Péter Mi van akkor, ha nem demokratikusan váltjuk le Orbán Viktort? Szoktam látni Che Guevara-zászlókat a tüntetéseken, láttam virtigli kommunistákat, akik kis csoportokban akarják az osztály nélküli társadalmat megvalósítani. Szerintem ezek nem reális forgatókönyvek. Máshogyan, mint demokratikus úton és választással, és máskor, mint 2018-ban, nem lehet leváltani Orbán Viktort. Erre kell fölkészülni. Nagy tömegmozgalom, nagy tüntetés, ami el fogja sodorni, ilyen nincs. Kimegy egymillió ember az utcára, és akkor Orbán Viktor elmegy? Hát nem fog elmenni. 2018-ban választás lesz, erre kell fölkészülni. Arnyékkormányt kell létrehozni. Ezt mindig minden ellenzék elmondta, amikor ellenzékbe került, aztán nem hozta létre. Arnyékkormány kell, amelynek nem kormányprogramot kell hirdetnie, hanem a kormány konkrét lépéseiről kell elmondania a maga alternatíváját. Nem kell teljes alternatív költségvetés, de a három legneuralgikusabb pontot ki kell ragadni, és azzal kell kampányolni. Be kell mutatni a lakosoknak, hogy az ellenzék kompetens, hozzáértő. A másik: Orbán Viktort még nem vertük meg azzal, hogy 900 ezer embert elvesztett a szavazói közül. Ennél sokkal többet kell elvesztenie úgy, hogy sok kicsi vereséget szenved.

Pikó *Eörsi Máttyás, aztán Bauer Tamás.*

Eörsi Mátyás Örömmel hallottam, hogy senki nem tudja, mikor lehet megverni Orbánt. Én sem tudom. Tudjátok-e, hogy ki az a Bazuzi? Egy zöldségkereskedő, akinek elvették az engedélyét, baksisért tudta visszaszerezni. Akkor elvették a zöldségét. Állandóan gyilkolták. Megunta, egy kis vidéki városban kiment a térre, és felgyújtotta magát. Ettől három ország diktátora bedőlt: Tunézia, Bazuzi tunéziai volt, Egyiptom és Líbia. A diktátorok megdőlése előtt a világ legerősebb titkosszolgálatai naponta nézték, szondázták, hogy mire van esély, jelentgették haza, hogy semmi, nincs rá esély. Így dőlt össze. Ceausescu két hét alatt a legfőbb vezetőből halottá vált. A diktátor, ilyen most nincs Magyarországon, egy buborék. Attól a percepciótól tűnik erősnek, hogy nem lehet megverni. Ha ez a percepció bedől, akkor bedől ő is. Tehát azt kérem, hogy ne várjatok, hanem tessék készülni, mert öt perc alatt dőlhet be, és akkor nektek ott kell lennetek. Nem szabad várni, készülni kell. A második megjegyzésem arra vonatkozik, és örülök, hogy ebben egyetértés volt, hogy mit kell csinálni Kész Zoltánnal. El vagyok képedve azokon az érveken, hogy nem kell bemenni a Parlamentbe, ez szimbolikus dolog, Ugyanis az múlik rajta, hogy Orbán a ciklus végén valahol újabb tíz évre a nyakunkba ül. Erre nem lehet azt mondani, hogy nem kell vele foglalkozni. Ha el tudjátok érni, akkor Kész Zoltánt helyzetbe kell hozni. Ez rendkívül fontos. Csinálni kell, haladni kell előre. A régiek, akik a politikát csinálták, ha kell, majd elmondják a véleményüket. De csinálni nektek kell, nektek kell előre rohanni.

Pikó Bauer Tamás.

Bauer Tamás Csak annyit sze-

retnék hozzátenni, hogy amit csinálni kell, az nem kormányváltás, hanem egy rendszer megdöntése. Ezt a rendszert pedig választáson megdönteni nem lehet. Része lehet a folyamatnak egy új választás már egy új helyzetben, kerekasztal-tárgyalások után. Úgy, hogy mind többen támogatják az ellenzékét, és akkor a 2018-as választáson több szavazat megy ide, mint oda, ez szerintem illúzió. Ha máshol nem, hát a fővárosi önkormányzati választásnál ezt Orbánék egyértelműen megmutatták: nincs határ.

Vajda Hetekkel a választások előtt, tehát már a látszatra sem adnak.

Bauer Igen, igen. Más: mindig fölmerül, hogy személyi változások lesznek a Fidesz oldalán. Szerintem meg nem lesznek. Ez nem az a típusú rendszer, ahol Hruscsov helyett jön Breznyev. Ez annál keményebb rendszer, ahol csak a bunkerban fejeződhet be a dolog, de ott befejeződhet. Csak a félreértés elkerülése végett mondom: jogi úton nem lehet legyőzni, mert minden jogi eszköz az ő kezükben van. Ezt is megmutatták: a Kúriává átnevezett Legfelsőbb Bíróság végtelenül jogtipró határozatot hozott a devizahitelügyben, amivel kiszolgálja a kormányt, a bankokkal meg az történik, ami. A bankokat nem kell szeretni, csak a bankoknak is vannak jogaik. Tehát itt jog már nincsen, Alkotmánybíróság nincsen, belföldi jogi fórum nem létezik. Brüsszel, az öt év.

Pikó Lánzos Vera.

Lánzos Vera Ha a 25 évre visszatekintve közös hibát kellene említeni, akkor én leginkább a kompromisszum- és konszenzusképtelenséget említeném, mint ami jellemezte. Nagyon szomorú vagyok, amikor új nemzedéke jelenik

meg az ellenzéknek – így hívjuk a mostani civileket –, s ők is azzal kezdik, kivel nem és kivel együtt mit nem akarunk, mert szerintem a párbeszéd hiánya, az a rákfenéje a mai rendszernek. A Fidesz ezt tudta a végsőkig fokozni az elmúlt időszakban. Ezzel értük el, hogy már semmiről nem volt párbeszéd. Ezzel készítették elő. Tehát azt gondolom, hogy az kódolt magatartás, amikor az újonnan színpadra lépők is azzal kezdik, hogy kivel nem tudunk együttműködni. Szerintem egy demokratának van értékrendje, demokratikus értékrendje, és mindenkiel együttműködik, aki ezt meg szeretné valósítani, ezt a célt szeretné elérni. Szerintem most hiányzik ennek a markáns megfogalmazása, pedig lenne mozgósító ereje. A másik, hogy egy olyan országban, amely az erőszak, az erő kultuszára építi a hatalmat, iszonyatos jelentősége van a tömegnek, hogy milyen erőket tudnak megmozgatni, de annak is konszenzus az alapja, hogy ez az erő minél nagyobb legyen.

Pikó Reakciók? Gulyás Balázs.

Gulyás A Fidesz megverésének az a lényege, hogy legyen olyan erő vagy szövetség, amelyiknek több szavazója lesz, és hogyha manipulálják a rendszert, akkor ennek a többletnek kell valamivel nagyobb-nak lennie. Tehát én azt mondom, hogy ilyen szempontból nem szabad feltett kézzel a csatába menni, hogy úgyszemint lehet itt választást nyerni. Ilyen értelemben ne demoralizáljuk magunkat, hanem próbáljuk meg elérni, ami elérhető. Annak a 900 ezer szavazónak az elvesztése, amelytől persze a Fidesz még messze legnagyobb párt, de megmutatta: nem arról van szó, hogy ez egy monolit tömb, amelynek évszázadokig állnia kell. Ez

pontosan látszik. Tegyük hozzá, bár ma még nem hangzott el, egyébként meg nyilván közhelyes, hogy a Fidesznek nagyon jól felépített kommunikációs gépezete van, amelyik egyébként megbicsaklott az internetadónál. Én nem tulajdonítom a remek szervezésünknek a siker egészét, mert nagyon sok más tényező is volt benne. Például az is, hogy a Fidesz-kommunikáció nem működött jól. Az ilyen Fideszéhez hasonló kommunikációval nagyon nehéz szembe menni. Ennek a kommunikációnak az egyik elemét sikerült kilőni a netadótüntetésekkel és az utána következőkkel. Azt az elemét, hogy aki kritizál, egyedül van, magányos. Mert előtte nagyon sokan úgy gondolták, hogy jó, jó, én meg az ismerőseim egy része, az tudja, hogy itt igazából botrány, ami folyik, de így is eléggé egyedül vagyok. Azt sikerült megtörni, hogy nem vagyunk egyedül, akik azt gondoljuk, hogy ez a rendszer ocsmány módon visszaél a jogállamisággal és a demokráciával.

Nagy Eszter Ott voltam a mostani tüntetésen. Én sem értettem egyet Gyurcsány őszi beszédének a bevágásával meg azzal, ahogyan zajlott a tüntetés, de nyilván a szervezők is jó szándékúak, nem vitatható el az, hogy ők is az ügyért akarnak tenni. Szerintem a civil szférában kicsit leképeződik az, amit az ellenzékben látunk, hogy az egyik nem tud szót érteni a másikkal. Óriási ereje lehetne annak, ha lenne egy olyan fórum, ha megpróbálnánk egy olyan fórumot létrehozni, ahol az összes létező civil szervezet, amely politikai szerepet vállal, vagy tüntetéseket szervez, koordinálná, egyeztetné az elképzeléseit. Meg tudnák mutatni a közvéleménynek, az embereknek, hogy igenis, nincs magyar átok, mi

együtt tudunk működni, mert más-képp ezt nem hiszem, hogy meg le-het csinálni. A Fidesz kommuniká-ció gépezetéhez pedig annyit: en-nek a fórumnak az lehetne az ere-je, hogy reflektálni tudna a Fidesz kommunikációs üzeneteire. Az kér-dés, hogy az árnyékkormány meg-valósítható-e, de így volna egy hang, egy folyamatos hallható civil hang, amely mindig meg tudna szó-lalni a különböző hajmeresztő kor-mányzati ötletek, intézkedések kapcsán.

Gulyás Volt ilyen fórum. A Moz-galmi Minimum, amit Vágó Gábor hívott össze. Minden tüntetői cso-portot meghívott. A legelső alka-lommal a másfél óra késéssel meg-érkező Takács Borbála azt kérte, mutatkozzunk már be. Megtettük, aztán, amikor megtudta, hogy Vaj-da Zoltán valóban az Együttet kép-viseli, amit egyébként Zoli sosem tagadott, akkor kijelentette, ő eb-ben a körben nem marad tovább. Nem mi vagyunk azok, akiket ami-att kell kritizálni, hogy nem műkö-dünk együtt mindenkivel. Ehhez kell mérni azt, hogy valaki kon-szenzusos dolgokat ígér a színpa-don.

Vajda Senkinek a jó szándékát nem lehet kétségbe vonni. Remél-jük, hogy rólunk is mindenki ezt gondolja. Csak annyit szeretnék hozzáfűzni: vannak itt olyan sze-replők, akikről nem is beszéltünk ma, gimnazista fiatalok, 17-18 éve-sek, az egyikőjükkel úgy tudok be-szélni telefonon, hogy azt mondja, most le kell tennem, mert fizika-órám lesz. És tüntetéseket szervez-nek, sok szempontból ügyetlenül csinálják, de ez innentől részletké-rvés. A szándék a fontos.

Pikó Kende Péteré a szó.

Kende Péter Két forradalmat éltem végig. Az egyiket Budapesten

1956-ban, a másikat Párizsban 1968-ban. Először is mind a kettő-ről azt kell elmondani, hogy senki sem várta, hogy bekövetkezik. A forradalmak általában teljesen vá-ratlanul köszöntenek be, és nem is abból az okból, amit az elemzők mint rendszerproblémát vagy mint politikai rezsimproblémát szoktak megemlíteni. Hanem olyan okok-ból, amelyekre senki sem gondol. Végül mégis történik, van valami, ami elindítja, és hirtelen kiderül, hogy a közvélemény, amely addig inkább arra hajlott, most egészen más irányba hajlik. Azt hiszem, hogy ebben mindenki egyetért ve-lem, mert ez közismert vonásuk az európai forradalmaknak, amelyek-nek fél évezredes történetük van. A franciaországi, a párizsi '68 nem volt igazi forradalom, az inkább színlelt forradalom volt, úgy is vég-ződött, hiszen amikor néhány hét távollét után De Gaulle tábornok visszatért Párizsba, azt mondta, most már elég. Főelosztatja az or-szágyűlést, új választást rendel el, és óriási többséggel az ő pártja győz a választáson. Ezt most csak arra mondom, hogy ilyen helyzetek is vannak. Budapesten nem ez tör-tént volna, ha Gerő Ernő visszatér, és azt mondja, új választást rendel el. Haboztam, hogy szót kérjek-e, és azért esik kicsit nehezemre be-szélni, mert valami olyasmit mon-dok, aminek senki sem fog örülni. Egyáltalán nem látom ugyanis, hogy Magyarországon forradalmi helyzet lenne. Hozzáteszem: ha az idők megcáfolnak, én leszek a leg-boldogabb. Egyelőre tehát egyálta-lán nem látom, hogy forradalmi helyzet volna. A forradalmi helyze-teket az jellemzi, hogy a szóban forgó nemzeti közösség vagy ország élén álló vezető rétegben is meg-rendül valami. Ezt a megrendülést

nem látom. Márpedig nincs lehetőség forradalomra, ha annak a sodra nem ragadja magával a politikai elit tekintélyes részét. Az 1956-os magyar forradalomra ez oly mértékben volt jellemző, hogy lehet mondani, a fő oka a kitörésének az volt, hogy kettéhasadt az a kommunista elit, amely akkor Magyarországot vezette. A Kossuth térre kivonuló több százézes tömegnek a fő követelése az volt, hogy jöjjön vissza Nagy Imre. Na most, ha jelenleg volna a színen egy Nagy Imre, akkor azt a tanácsot adnám neki, hogy szervezzetek olyan tüntetést, ahol azt mondjátok, jöjjön vissza Nagy Imre. Tréfából mondom, de talán mindenki megérti. Jelen pillanatban az országot igazgató politikai elitben, és ezen a Fidesz vezető gárdáját értem, mert hiszen csak ők rúgnak labdába, szóval ebben az elitben egyetlen csoportot vagy személyt sem látok, aki képes volna arra, hogy amikor a tömeg elégedetlensége már elért egy bizonyos mértéket, akkor azt mondja, igen, itt valamit tenni kell. És akkor követője is akad. Ilyen hangulatot sem érzek. Ez gond. Szóval nemcsak arról van szó, hogy 2014-ben újból megválasztották Orbán Viktort, győzött a helyhatósági választáson is. A községek túlnyomó részében a Fidesz jelöltjei győztek, pedig ez nem volt teljesen szükségszerű, de azért történhetett így, mert a közvéleményben még mindig relatív többsége van a Fidesznek. Relatívát mondok, mert lehet az csak harmincszázalékos is, de ez a relatív többsége mindig megvan. Az országot vezető csapatban pedig semmiféle olyan mozgás nincs, amely elképzelhetővé tenné, hogy a labdába rúgó vezető réteg – maradjunk ennél, hagyjuk az elitet, amelynek minden erőfeszítésünk

ellenére azért van pozitív kicsengése –, egy része legalább az események hatása alatt csatlakozzék a demonstrációkhoz. Legyenek akár mindennaposak a tüntetések. Ezt a problémát látom, és bevallom, hogy ezért sokkal pesszimistább vagyok, mint ti, akik abban bíztok, hogy legalábbis 2018-ban le lehet választással győzni Orbán Viktort. A helyzet ebben a pillanatban még nem forradalmi a szónak nagyon-nagyon általános értelmében, amire két példát hoztam fel. Ennek ellenére tudjuk, hogy az európai történelemben számos forradalom volt, és mindegyiknek egészen váratlanul tört ki. Váratlan dolgok történhetnek Magyarországon is, de ma a magyar társadalom még nincs abban az állapotban, hogy ezekből a váratlan dolgok abba az irányba menjenek el, amibe ti szeretnétek, én is szeretném, hogy elmenjenek.

Pikó *És akkor a végén Vitényi Iván.*

Vitényi Iván Elgondolkodtam azon, hogy most pesszimista legyek vagy optimista. Ez értelmetlen kérdés. Ha valaki 1956. szeptember 23-án megkérdezte volna, vagy ha népszavazásra tették volna fel a kérdést, lesz-e forradalom Magyarországon, akkor azt mondták volna: forradalom?, az elképzelhetetlen. Nem tudjuk, mit hoz a jövő. A jövőt nem lehet pontosan látni. Csak azt tudom, hogy amikor bekövetkezik, meg tudom magyarázni, hogy miért következett be. Ha kitör a forradalom, el tudom mondani, hogy hogyan, milyen erők törték föl. Ha nem tör ki a forradalom, akkor meg el tudom mondani, hogy a Fidesz hogyan lopta el az erőket. Ezt már most is el tudom mondani. Szépen leírom nektek mind a kettőt egy darab papírra, és amikor

bekövetkezik egyik-vagy másik esemény, akkor benyúlok a zsebembe, és az egyiket felolvasom. Itt most furcsa módon megerősödött bennem az optimizmus. Akik ma itt összejöttek, nem beszéltünk össze korábban, és mégis valahogy értettük egymást. Demokrácia akkor van, ha megértjük egymást. Hogy a fenébe akarnánk demokráciát, ha azok, akik demokráciát akarnak, már most sem értik egymást. Vannak jelei, hogy nem értjük egymást. Ugyanakkor, ahogy itt végigbeszéltük a dolgokat, tapasztalható volt valami nagy belső egyetértés. Meg lehetne fogalmazni akár egy tízparancsolatot is, hogy mit akarunk. Össze lehetne foglalni, de nem kell nekünk most tízparancsolatokon vagy tíz ponton, tizenöt ponton, huszonháromon, negy-

venkettőn gondolkodnunk. Az egyetértés lehetősége megvan, és akkor nem kell mást csinálni, mint ezen az úton továbbmenni. Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy ez az optimizmus nem békés jólétet ígér, hanem talán minden eddiginél nehezebb, rettenetes küzdelmet.

P. Szűcs Bolond lennék ezután bármit is mondani, mert elsősorban szerkesztő vagyok, és eszem ágában sincs hozzászólni az elhangzottakhoz. Így kerek, ahogy van. Én egy dokumentumot akartam elsősorban letenni az asztalra. Azt gondolom tehát, hogy el fog valami indulni, és akkor, ha valaki öt év múlva fölnyitja a Mozgó Világ 2015-ös januári számát, azt mondhatja: ez az, itt kezdődött. Köszönöm a részvételt.

Szerzőink könyvei

